

# Avrupa Birliği'nin Seçilmiş Bazı Ülkelerinde ve Türkiye'de Kamu Özel İşbirliği (KÖİ) Yatırımlarının Karşılaştırmalı Analizi

*Comparative Analysis of Public Private Partnership (PPP) Investments In Selected Countries of European Union and Turkey*

**Yusuf UYSAL**

Öğr. Grv., Dumlupınar Üniversitesi, Gediz Meslek Yüksekokulu,  
uysal20@hotmail.com

Makale Başvuru Tarihi: 19.07.2018

Makale Kabul Tarihi: 30.07.2018

## ÖZET

### Anahtar Kelimeler:

*Kamu Özel İşbirliği,*

*Kamu Özel İşbirliği Yatırımları,*

*Avrupa Birliği (AB),*

*Türkiye*

Bir kamu hizmeti yürütme modeli olarak Kamu Özel İşbirliği (KÖİ), 1990'larda Birleşik Krallık'ta ortaya çıktıktan sonra oldukça dinamik bir süreç yaşamış ve dünyada hızla yayılmıştır. Bu süreçte KÖİ, çok farklı ekonomik gelişmişlik seviyelerindeki ülkelerde ve çok çeşitli sektörlerde uygulanmıştır. Bu süreçte de çeşitli yönlerden eleştirilere maruz kalmıştır. Hükümetler bu eleştiriler ile ekonomik, siyasal veya sosyal alanlarda yaşanan gelişmelere bağlı olarak zaman zaman KÖİ politikalarında değişikliklere gitmişler ve bu alandaki yatırım oranlarını değiştirmişlerdir. Hükümetlerin KÖİ konusundaki eğilimlerinin tespiti, hükümetlerce geçmişte ve günümüzde mevcut olan KÖİ yatırımlarının analiz edilmesi ile mümkün olabilir.

Bu çalışmada Avrupa Birliği'nin seçilmiş bazı ülkelerinde ve Türkiye'de gerçekleştirilmiş olan KÖİ yatırımları karşılaştırmalı olarak analiz edilmektedir. KÖİ'nin temel özellikleri göz önüne alınarak devletlerin geçmiş ve güncel yatırım değerleri ile gelecekteki KÖİ uygulamaları konusunda çıkarımlarda bulunulmaktadır. Araştırmada, AB'nin en yüksek Gayrisafi Yurtiçi Hasıla (GSYİH) oranlarına sahip olan Almanya, Fransa, İtalya, İspanya, Türkiye ve Hollanda örnekleri incelenmektedir. Bu ülkelerde en çok KÖİ yatırımı yapılan ulaştırma, sağlık, eğitim, çevre, kamu düzeni ve güvenliği ile diğer sektörlerde KÖİ proje sayıları ve KÖİ yatırım değerleri karşılaştırılmakta ve analiz edilmektedir. Araştırma 1993-2017 yılları (1993 ve 2017 dâhil) arasındaki 25 yıllık dönemi kapsamaktadır. Söz konusu dönem beşer (5'er) yıllık alt dönemlere ayrılmakta, dönemlere göre KÖİ yatırımlarının değişim seyri analiz edilmekte ve KÖİ konusundaki eğilimlerin tespiti yapılmaktadır. Araştırmanın bulgular bölümünde kullanılan KÖİ yatırımlarına ilişkin veriler European PPP Expertise Centre (EPEC) veritabanından (<http://data.eib.org/epec/>) alınmıştır.

## ABSTRACT

### Keywords:

*Public Private Partnership,*

*Public Private Partnership Investments,*

*European Union (EU),*

*Turkey*

Public Private Partnership (PPP), as a public service execution model, since its emergence in the United Kingdom in the 1990s, it has experienced a very dynamic process and has spread rapidly throughout the world. In this process, the PPP has been applied in countries that very different different economic development levels and in various sectors. However, governments have sometimes changed, depending on economic and political factors, in the policies of the PPP and in the amounts of PPP investment. Examination of these changes will contribute to reaching important conclusions about the PPP. Comparative analysis of the numerical and monetary values of the PPP projects according to countries and sectors will help to better understand the PPP and make clearer inferences about the future. The determination of the government's trends in the PPP could be possible by analyzing of past and present available PPP projects and investments.

In this study, In selected countries of the European Union and Turkey PPP investments are analyzed comparatively. Considering the basic characteristics of the PPP, it makes inferences about past and current investment values of the states and future PPP applications. In the study, EU's highest Gross Domestic Product (GDP) ratio to have Germany, France, Italy, Spain, Turkey and the Netherlands samples are analyzed. In these countries, the most invested PPP that transportation, health, education, environment, public order and security and other sectors are compared and analyzed PPP project numbers and PPP investment values. The study covers a period of 25 years between 1993 and 2017 (including 1993 and 2017). The period is divided five (5) years of sub-periods, the trends of the changes in the investments of the PPPs are analyzed according to the periods and the trends in the PPP are determined. Datas on PPP investments used in the findings of the study were obtained from the European PPP Expertise Center (EPEC) database (<http://data.eib.org/epec/>).

## 1. GİRİŞ

Özel şirketlerin uzun zamandır çeşitli sektörlerde kamu hizmetlerinin sunumuna dâhil olmalarına rağmen, 1990'ların başlarından itibaren KÖİ'nin uygulanmaya başlanmasıyla, kamu ve özel sektörün rollerini yeniden tanımlayan bir kamu hizmeti sunum modeli ortaya çıkmıştır (Espigares ve Segura, 2011:559). Bu hizmet sunum modeline göre, bir altyapı projesinde kamu ve özel sektör temsilcileri bir sözleşme çerçevesinde işbirliğine giderek görevleri, sorumlulukları, riskleri ve ödülleri paylaşmaktadırlar. Taraflar arasındaki işbirliği sadece altyapı tesisinin inşası sürecinde değil, kamu hizmetinin sunulmasında da devam etmektedir. Kamu hizmetlerinin sunumunda nihai sorumluluğa sahip olan kamu otoritesi, çeşitli teşvikler ve destekler sunarak projeyi özel sektör kişilerin de cazip hale getirmek zorundadır. Bu projeden özel sektörün kazancı ve ödülleri, üstlendiği sorumluluklar ve risklerle doğru orantılı olmalıdır.

Bu temel özellikleriyle 1990'lardan itibaren gelişmiş, gelişmekte olan ve az gelişmiş birçok ülkede yaygın olarak uygulanmaya başlanan KÖİ modeli, hükümetleri altyapı yatırımlarının maliyetinden kurtarmak ve özel sektöre yeni yatırım alanları açmak gibi çeşitli avantajlara sahip olsa da gerek literatürde gerekse uygulamada çeşitli gerekçelerle sık sık eleştirilmekten kurtulamamıştır. KÖİ karşıtlarından gelen eleştiriler ve çeşitli sebeplere bağlı olabilen birtakım gelişmeler hükümetleri KÖİ politikalarında değişikliğe gitmeye ve KÖİ yatırımlarını zaman içerisinde arttırıp azaltmaya zorlamaktadır. Bu açılarından KÖİ'lerin geçmiş ve güncel yatırım değerlerinin bilinmesi, hükümetlerin KÖİ konusundaki eğilimlerinin ortaya koyulmasına yardımcı olacaktır.

Bu araştırma iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde KÖİ'nin tanımı, temel özellikleri, alt modelleri, avantajları ve dezavantajları ile eleştirilerine yer verilerek KÖİ'nin kavramsal çerçevesi çizilmiştir. İkinci bölümde KÖİ verilerinden elde edilen analiz sonuçlarına yer verilmektedir.

## 2. KÖİ'NİN KAVRAMSAL ÇERÇEVESİ

Kamu kurumlarının temel varlık sebebi toplumun ortak ihtiyaçlarının en tatminkâr bir şekilde karşılanması ve vatandaşların hayat standartlarının yükseltilmesidir. Bu temel hedefin gerçekleştirilmesi ve devamlılığının sağlanması için kamu kurumları altyapı tesislerinin inşasında ve kamu hizmetlerinin sunumunda bazen çeşitli reformlar, modernizasyonlar ve yöntem değişiklikleri yapmakta bazen de özel sektörün bilgi, birikim ve sermayesinden faydalanmaktadırlar. İkinci seçenek olarak bahsedilen kamu hizmetlerine özel sektörün katılımı, çok eskilere dayandırılabilir birlikte 1980'lerden itibaren yeni kamu işletmeciliği (YKİ) paradigmasıyla yeni bir boyut ve ivme kazanmıştır. Refah devleti anlayışıyla devletin organik ve fonksiyonel anlamda çok fazla büyümesi, hantallaşması ve verimsizleşmesine bir tepki olarak ortaya çıkan YKİ'nin temel kabulleri arasında daha küçük ancak daha işlevsel bir devlet yapısı, özel sektör yönetim anlayışının benimsenmesi ve kamu hizmetlerine özel sektörün daha çok katılması yer almaktadır. Bu katılımın gerçekleştirilebilmesine imkân sağlayan kamu hizmeti yürütme ve finansman modellerinden birisi KÖİ'dir.

KÖİ, merkezi hükümet, yerel yönetimler, özerk kurumlar gibi bir kamu kurumu ile özel sektör kişinin/kişilerinin bir altyapı tesisinin inşası ve/veya işletilmesi için uzun vadeli bir sözleşme ilişkisi kurmaları şeklinde tanımlanabilir (Araújo ve Sutherland, 2010:6). Hood ve Greve'e göre KÖİ'ler; hükümet ve özel sektör arasındaki kurumsal işbirlikleridir (Hood ve Greve, 2007:545). Bir başka tanıma göre KÖİ, kamu ve özel sektör aktörlerinin birlikte ürün ve hizmet geliştirdikleri ve bu ürünlerle bağlantılı riskleri, maliyetleri ve kaynakları paylaştıkları kamu ve özel aktörler arasında bir çeşit işbirliği olarak tanımlanabilir (Ham ve Koppenjan, 2001:598).

Mecek vd. (2015:488) KÖİ kavramını; "*kamu sektörü olarak adlandırılan merkezi idare (devlet) ve/veya mahalli idareler (il özel idaresi, belediye, köy) ile bunlara bağlı kurumların görev alanında yer alan altyapı tesisi, mal ve hizmet üretimi gibi bazı kamu hizmetlerinin yerine getirilmesi amacıyla bu hizmetin gerçekleştirilmesine esas olan proje, yapım, bakım – onarım, uygulama, işletme, geliştirme ve denetim süreçlerinin risk, getiri, sermaye ve sorumluluk olarak özel sektör ve talep olması halinde üçüncü sektör ile uzun süreli bir sözleşmeye bağlı olarak paylaştırıldığı yeni, alternatif hizmet sunma modellerinin genel adıdır*", şeklinde tanımlamışlardır.

KÖİ'nin çok çeşitli tanımları yapılabilmesine rağmen, temel özellikleri, mal (varlık) veya hizmet alımları için farklı bir yöntem olmaları ve bir kamu otoritesi (tedarik otoritesi) ve özel sektör tarafı/ tarafları arasındaki sözleşme düzenlemelerine dayanmalarıdır (Roumboutsos ve Pantellias, 2015:186).

KÖİ sözleşmenin temel fonksiyonu, tesisin inşası veya kamu hizmetinin sunulması sürecinde tarafların hak ve yükümlülüklerinin ortaya koyulması ve işbirliğinin çerçevesinin çizilmesidir. KÖİ sözleşmelerinde taraflar arasındaki işbirliği, karşılıklı olarak üzerinde anlaşmaya varılan hedeflere ulaşmaya odaklanmaktadır. Bu işbirliği aynı zamanda kamu ve özel sektör aktörlerinin karşılıklı üstünlüklerine ve sınırlılıklarına bağlı olarak en rasyonel bir şekilde yapılan işbölümüne dayanan dinamik bir ilişkidir. Ayrıca, işbirliği karşılıklı saygıya, karar verme sürecine eşit katılıma, hesap verebilirlik ve şeffaflığa dayanan bir sinerji ve otonom karar alabilme arasındaki karşılıklı denge ve etkileşimi kapsamaktadır (Mazouz, Facal, Viola, 2008:99).

Uygulamada ve literatürde dezavantajlarıyla ilgili birçok eleştiri yönetilmesine rağmen KÖİ, önce Anglo-Sakson ülkelerinde kullanılmaya başlanmış, daha sonra birçok ülkede yaygın bir şekilde kamu hizmeti yürütme modeli olarak kullanılmıştır. KÖİ, İlk yıllarda ulaştırma, çevre ve sağlık sektörleri gibi sınırlı kullanım alanına sahip olmasına rağmen, daha sonra sektörel çeşitliliği oldukça artmıştır. Günümüzde artık OECD ülkeleri tarafından üstlenilen KÖİ projelerinin hem havaalanları, tren yolları, yollar, köprüler ve tüneller gibi ulaştırma altyapı tesislerinde hem içme ve kullanma suyu tedariki, atık ve su yönetimi, eğitim ve hastane tesisleri, yaşlı bakımı ve hapishaneler, enerji santralleri ve tarımsal altyapı projeleri gibi diğer sektörlerde yaygın olarak kullanılmaktadır (Espigares ve Segura, 2011:560).

KÖİ'nin yaygın olarak kullanılmasında en önemli faktör hem kamu hem özel sektör için bazı avantajlar sağlamasıdır. KÖİ'lerin kamu ve özel sektörlerin faydalanabilmeleri için kurulduğunu vurgulayan görüşler oldukça yaygındır. KÖİ'ler işbirliğinin taraflarının belirli özelliklerinin olduğu ve eğer bu özellikler birleştirilirse, sonucun herkes için daha iyi olacağı şeklinde basit bir akıl yürütme yöntemine sahiptir (Hood ve Greve, 2007:546). KÖİ'lerin temel amaçlarından birisinin kamu ve özel sektörün bir araya gelerek tarafların yetersiz veya eksik olduğu yönlerin oluşturulacak sinerji ile tamamlanmasıdır. Temel varsayım, ortaya çıkacak bu sinerjiden tüm paydaşların avantajlı sonuçlar elde edeceğidir. Bu avantajların en önemlisi, kamu maliyelerinin projelerin finansman yükünden kurtulmasıdır. Ayrıca, KÖİ'ler merkezi veya yerel yönetimler için maliyetlerin azaltılması; kamu projelerinde özel sektör bilgi, birikim, tecrübe ve yönetim şeklinin kullanımına imkân vermesi; etkinlik ve verimlilik artışları; daha kısa uygulama süresi; kamu hizmetlerinde teknik yenilik ve daha yüksek kalite standartlarına ulaşma gibi avantajlar taşımaktadır (Parvu ve Olteanu, 2009:197). KÖİ'lerin gelir getirici projeler olarak tasarlanıp yapılandırılabilmesi de önemli avantajlarından birisidir (Roumboutsos ve Pantellias, 2015:184). KÖİ'ler proje risklerinin paylaşılmasına imkân sağlaması, projelerin belirlenen zaman ve bütçe sınırları içerisinde bitirilmesi, hizmetlerin üzerinde kamunun düzenleme ve denetim yetkisinin devam etmesi yönleriyle de avantajlar sağlamaktadırlar.

KÖİ'lerin bunlar gibi avantajları ön plana çıkarılmakla birlikte, literatürde ve çeşitli platformlarda KÖİ'lerin olumsuz yönlerinin de sıklıkla vurgulandığı görülmektedir. Buna göre, KÖİ'lerle kamu hizmetleri özel sektörün kontrolüne bırakılmaktadır. KÖİ'lerde projelerin toplam maliyeti ile özel sektöre ödenen bedeller arasında yüksek bir fark söz konusudur. Ayrıca, KÖİ'lerde maliyet etkinliği sağlanamamakta, dengeli bir risk dağılımının gerçekleştirilmesinde zorluklar yaşanmakta, şimdiki hizmetlerin bedelleri gelecek kuşaklara ödetilmektedir. KÖİ'ler, süreçlerinin yeterince açık ve şeffaf olmaması, finansmana hazine garantilerinin getirilmesi, karmaşık yapı ve denetim zorlukları, muhasebe ve raporlama standartlarında eksiklikler, kamu ve özel sektörlerin amaç ve kültür farklılığı, işlem masraflarının yüksekliği gibi konularda da eleştirilmekte ve dezavantajlı yapısına vurgu yapılmaktadır (Uysal, 2017:187-191).

Ülkelere ve sektörler göre farklı şekillerde uygulanabilen KÖİ'ler, genellikle kamu ve özel sektör taraflarının yükledikleri görevler, sorumluluklar, riskler ve özel sektöre ödemeyi yapacak olan taraf gibi çeşitli değişkenlere bağlı olarak şekillenen alt modeller şeklinde uygulanmaktadır. Yapı işlet devret, yapı işlet, yapı kirala devret, kullanım hakkı devri, tasarla finanse et yapı işlet, KÖİ'nin alt modellerinden sadece bir kaçıdır. Bazı KÖİ'lerde hükümet, yatırım için sermaye sağlamak amacıyla vergi gelirlerini kullanır ve işlemleri özel sektörle birlikte yürütür veya hizmeti özel bir şirkete devreder. Özellikle Birleşik Krallık'ta uygulanan Private Finance Initiative (Özel Finans Girişimi) gibi diğer bazı KÖİ'lerde özel sektör, üzerinde anlaşılan hizmetleri sunmakla sorumlu olan hükümetle bir sözleşmenin temelinde sermaye yatırımı sağlar (Parvu ve Olteanu, 2009:190). Birleşik Krallık'ın özel finans girişimi modelinde, özel konsorsiyumlar yeni projeleri finanse etmek, inşa etmek ve bazen yönetmek için hükümetle uzun vadeli sözleşmelere girmektedirler (Espigares ve Segura, 2011:559).

Çok boyutlu ve çok aktörlü bir süreç yönetimi olan KÖİ'ler yapıları gereği çeşitli riskleri bünyelerinde barındırmaktadırlar. Bu risklerin işbirliğinin tarafları arasında paylaşılması KÖİ'nin önemli özelliklerindedir. Risk paylaşımındaki en temel kural bir risk en iyi hangi tarafça yönetilebilecekse riskin o tarafa verilmesidir. KÖİ'lerde genellikle planlama, inşaat, finansman işletme, bakım-onarım gibi riskler özel sektör tarafından üstlenilirken, talep riski ve siyasal riskler gibi riskler de kamu sektörü tarafından üstlenilmektedir. Talep riski, özel sektörün yaptığı harcamaları geri kazanabilmesi ve belli bir oranda kâr edebilmesi için sunulan kamu hizmetlerine belirli bir miktar talep olmasını kamu sektörünün güvence altına almasıdır. Eğer KÖİ ile sunulan kamu hizmetlerine sözleşmede belirlenen miktarda talep olmazsa aradaki fark kamu sektörü tarafından karşılanma yoluna gidilmektedir.

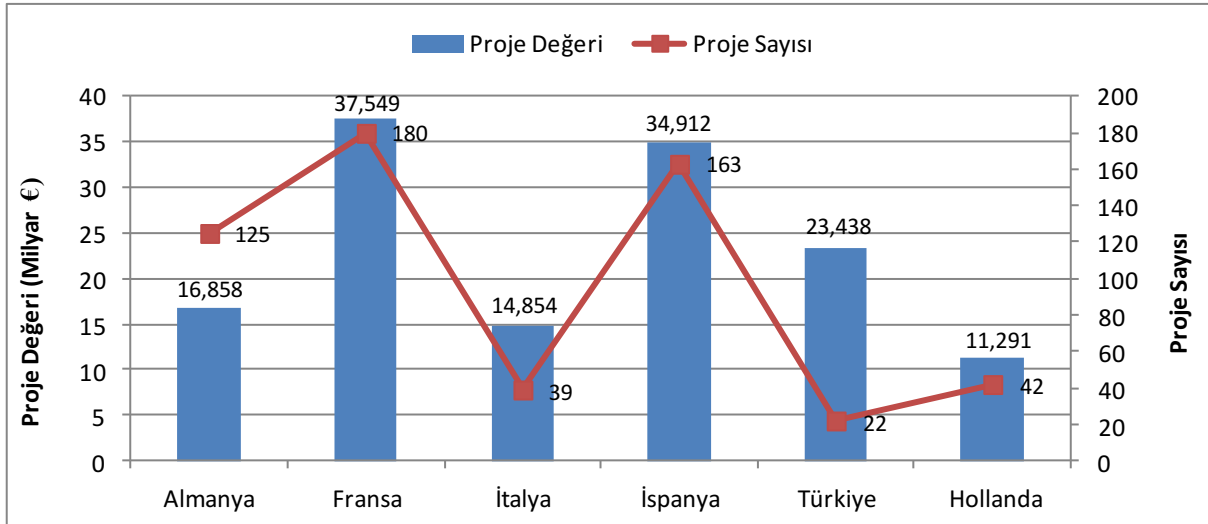
Özel sektör için riskleri azaltmak ve projeyi daha cazip hale getirmek için altyapı projeleri gibi projelerde, hükümetler bir kerelik hibe biçiminde bir sermaye sübvansiyonu sağlayabilmektedirler. Diğer bazı durumlarda, hükümetler belirli bir süre için vergi indirimini dâhil olmak üzere gelir sübvansiyonları sağlayarak projeyi destekleyebilirler (Parvu ve Olteanu, 2009:190). Ayrıca, KÖİ'lerde özel sektör arazi tahsis, finansörlere kamunun verdiği çeşitli garantiler(hazinenin borç üstlenmesi), çeşitli vergi muafiyetleri ve istisnaları gibi teşviklerle desteklenebilmektedirler.

### 3. BULGULAR

#### 3.1. Ülkelere Göre Toplam KÖİ Yatırımları

**Grafik 1**'de 1993-2017 yılları arasını kapsayan dönemde ülkelere göre toplam KÖİ proje değerleri ve proje sayıları görülmektedir. Buna göre, 6 ülke söz konusu dönemde 571 projede toplam 138,902 milyar € değerinde KÖİ yatırımı yapmıştır. Toplam proje değerinin %27,03'üne (37,549 milyar €) ve toplam proje sayısının %32'sine (180 proje) sahip olan Fransa, hem proje sayısı hem proje değeri itibariyle en yüksek KÖİ yatırım miktarına sahiptir. Fransa'dan sonra, toplam proje değerlerinin %25,13'üne (34,912 milyar €) ve proje sayılarının %29'una (163 proje) sahip olan İspanya ikinci en yüksek oranlarda KÖİ yatırımı yapan ülke olmuştur. **Grafik 1**'de projelerin %3,85'ini (22 proje) gerçekleştirerek proje sayısı itibariyle son sırada yer alan Türkiye proje değeri itibariyle %16,87 (23,438 milyar €) değerinde KÖİ yatırımı yaparak en yüksek üçüncü KÖİ yatırım değerine ulaşan ülke olmuştur. Yatırım değerlerine göre, en düşük yatırım toplam yatırımların %8,12'sine (11,291 milyar €) sahip olan Hollanda tarafından yapılmıştır.

**Grafik 1. Ülkelere Göre Toplam KÖİ Proje Değerleri ve Sayıları**



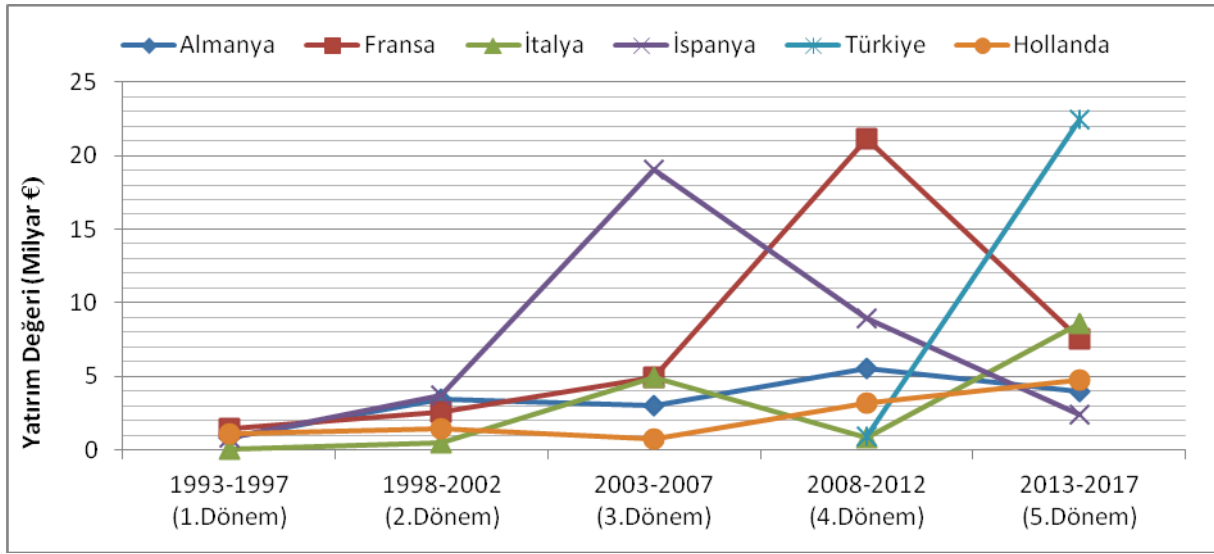
Kaynak: <http://data.eib.org/epc/>, 05.07.2018

Bu yatırım değerlerine göre ülkelerin GSYİH miktarları ile KÖİ yatırımları arasında doğrusal bir ilişkinin olmadığı görülmektedir. Buna göre, İkinci en yüksek GSYİ değerlerine sahip olan Fransa en yüksek KÖİ yatırım değerlerine sahip olurken, en yüksek dördüncü GSYİH değerlerine sahip olan İspanya hem proje değeri

hem de proje sayısı itibariyle ikinci en yüksek KÖİ yatırım oranlarına sahip olmuştur. En yüksek GSYİH oranlarına sahip olan Almanya, proje değerlerine göre dördüncü, proje sayılarına göre üçüncü en yüksek KÖİ yatırımlarını yapan ülke olmuştur. En yüksek üçüncü GSYİH değerlerine sahip olan İtalya 14,854 Milyar € yatırım değeriyle dördüncü, 39 proje sayısı ile beşinci olmuştur. Türkiye ise, GSYİH değerleri itibariyle beşinci büyük ülke olmasına rağmen toplam KÖİ proje değerleri itibariyle üçüncü, proje sayıları itibariyle de sonuncu sırada yer almıştır<sup>1</sup>.

**Grafik 1**'deki bu değerler, ülkelerin KÖİ yatırımları ile GSYİH değerleri arasında doğrudan bir bağlantının olmadığını ortaya koymaktadır. KÖİ yatırım miktarları bir ülkede KÖİ'lere siyasi desteğin olup olmaması, uygulanan makroekonomik politikalar, mevcut KÖİ mevzuat altyapısının KÖİ yatırımlarına ne oranda imkân verdiği, ülkedeki fiziki ve beşeri altyapının KÖİ'ye uygun olup olmadığı ve KÖİ yatırımlarının ülkede ne oranda teşvik edildiği gibi faktörlere bağlı olarak değişmektedir.

**Grafik 2.** KÖİ Yatırımlarının Ülkelere Göre Dönemsel Dağılımı(Milyar €)



Kaynak: <http://data.eib.org/epec/>, 05.07.2018

**Grafik 2**'de KÖİ yatırımlarının ülkelere göre dönemsel dağılımı görülmektedir. Buna göre, KÖİ yatırımları ülkeler bazında zaman zaman dalgalanmalar gösterse de toplam KÖİ proje değerleri itibariyle değerlendirildiğinde sürekli bir artış dikkat çekmektedir. 1993-1997 yılları arasında kapsayan 1. dönemde 4,278 milyar € (%3,08), 1998-2002 yıllarını kapsayan 2. dönemde 11,636 milyar € (%8,38), 2003-2007 yıllarını kapsayan 3. dönemde 32,681 milyar € (%23,53), 2008-2012 yıllarını kapsayan 4. dönemde 40,582 milyar € (29,22) ve 2013-2017 yıllarını kapsayan 5. dönemde 49,725 milyar € (% 35,80) olmak üzere toplam 138,902 milyar € yatırım yapmıştır. Proje sayıları itibariyle de KÖİ yatırımları 5. dönem olan 2013-2017 yılları arası hariç genellikle artış göstermiştir.

Toplam KÖİ yatırımları Ülke bazında ise Almanya 1. dönemde 2 KÖİ projesine 0,860 milyar €, 2. dönemde 10 KÖİ projesine 3,414 milyar €, 3. dönemde 21 KÖİ projesine 3,053 milyar €, 4. dönemde 61 KÖİ projesine 5,533 milyar € ve 5. dönemde 31. KÖİ projesine 3,998 milyar € yatırım yapmıştır. Bu yatırım değerleriyle Almanya'nın KÖİ yatırımları proje sayısı itibariyle sadece 5. dönemde azalma gösterirken proje değeri itibariyle 3. ve 5. dönemde azalma göstermiştir. Ayrıca Almanya'da KÖİ yatırımlarında sert dalgalanmalar yaşanmamıştır. KÖİ yatırımlarının toplam KÖİ yatırımlarına oranı itibariyle ise, Almanya'nın oranı ilk iki dönem %20-30 arasında olmasına rağmen daha sonraki dönemlerde yaklaşık %10 seviyelerine düşerek azalış göstermiştir.

Fransa KÖİ yatırımları sadece 5. dönemde İspanyanın KÖİ yatırımları ise 4. ve 5. dönemlerde azalış göstermelerine rağmen, bu iki ülkenin KÖİ yatırımları Almanya'ya göre daha çok dalgalanma göstermişlerdir. Fransa'nın KÖİ yatırımları 4. dönemde 91 projede toplam 21,128 milyar € olarak gerçekleşmesine rağmen 5.

1 GSYİH değerleri için Bknz: The World Bank Data, <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD>, (erişim: 10.07.2018).



dönemde 31 projede 3,998 milyar € olarak gerçekleşmiş ve proje sayıları itibariyle yaklaşık %50, proje değeri itibariyle de yaklaşık %28 oranında azalmıştır. İspanya'da ise, 3. dönemde KÖİ yatırımları 72 projede 19,065 milyar € olarak gerçekleşmişken, 4. dönemde proje sayılarında yaklaşık %27, proje değerlerinde de yaklaşık %53 oranında azalma yaşanmıştır. İspanyada azalış 5. dönemde de devam etmiş, 14 proje ve 2,373 milyar € değerindeki KÖİ yatırımı ile 4. döneme oranla proje sayılarında yaklaşık %73, proje değerlerinde ise yaklaşık %75 oranında azalmıştır. Bu sonuçlarla, Almanya, Fransa ve İspanya 5.dönemde KÖİ yatırımları azalış eğilimi gösteren ülkeler olmuşlardır.

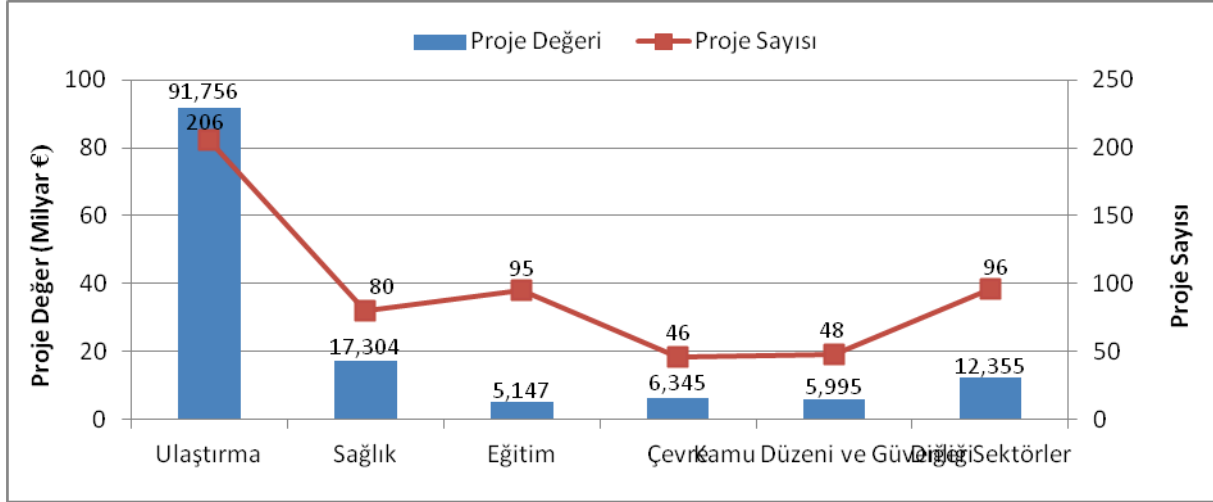
KÖİ yatırımlarında azalış eğilimi İtalya'da 4. dönemde, Hollanda da ise, 3. dönemde gerçekleşmiş, bu iki ülkede diğer dönemlerde sürekli bir artış yaşanmıştır. Buraya kadar analiz edilen ülkelerin tamamında KÖİ yatırımlarının en az bir dönem (çoğunluğunda 5. dönem) azalış eğilimi gösterdiği görülmektedir. Ayrıca, bu ülkelerin diğer bir ortak özelliği, her dönem KÖİ yatırımlarının süreklilik göstermesidir. Başka bir deyişle, bu ülkelerde toplam KÖİ yatırımları göz önüne alındığında 1993'ten itibaren KÖİ yatırımlarının hiç yapılmadığı bir dönem olmamış, dalgalanmalara rağmen yatırımlar süreklilik arz etmiştir. Ancak, Türkiye'nin KÖİ yatırımlarının dönemler itibariyle diğer ülkelerden farklı karakteristiğe sahip olduğu görülmektedir. 4.döneme kadar Türkiye'nin herhangi bir KÖİ yatırımı olmamışken, 4. dönemde 1 projede 0,957 milyar € değerinde KÖİ yatırımı yapılmış, bu yatırım miktarı 5. dönemde 21 projede 22,481 milyar € olarak son derece yüksek bir artış göstermiştir. 1.,2., ve 3. dönemlerde herhangi bir KÖİ yatırımı olmayan Türkiye, 4. dönemde toplam KÖİ yatırımlarının sadece % 2'sini yapmış bu oran 5. dönemde % 45'e çıkarak çok yüksek bir artış gerçekleşmiştir.

Türkiye'nin KÖİ yatırımlarının 4. ve özellikle 5. dönmedeki bu hızlı artış oranlarına ulaşmasında bazı faktörler etkili olmuştur. Bu faktörler arasında ilk olarak, siyasi iradenin KÖİ konusundaki destekleri sayılmalıdır. Bu desteklerin etkisi ise 2005 yılından itibaren KÖİ konusunda mevzuat altyapısı oluşturulmaya başlanmıştır. Özellikle sağlık alanında 5396 sayılı ve 03.07.2005 tarihli "Sağlık Hizmetleri Temel Kanununa Bir Ek Madde Eklenmesi Hakkında Kanun" ile 07.05.1987 tarihli ve 3559 sayılı "Sağlık Hizmetleri Temel Kanunu"na bir ek madde eklenmiş ve böylece KÖİ modeli ile sağlık tesisleri yapımının yasal dayanağı oluşturulmuştur. 2013 yılında çıkarılan 6428 sayılı ve 21.02.2013 tarihli "Sağlık Bakanlığınca Kamu Özel İşbirliği Modeli ile Tesis Yapıtırılması, Yenilenmesi ve Hizmet Alınması İle Bazı Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun" ile KÖİ konusu müstakil bir kanun ile düzenlenmiştir. 5.dönemde Türkiye'nin KÖİ yatırımlarının artmasındaki bir diğer sebep de ulaştırma alanındaki büyük ölçekli KÖİ yatırımları olmuştur.

### 3.2. Sektörlere Göre Toplam KÖİ Yatırımları

**Grafik 3**'de sektörlere göre toplam KÖİ projeleri gösterilmektedir. Bu grafikte, 1993-2017 yıllarını kapsayan dönemde en çok KÖİ yatırımı yapılan ulaştırma, sağlık, eğitim, çevre, kamu düzeni ve güvenliği sektörleri ile bu sektörlerin dışında kalan diğer sektörlerde (telekomünikasyon, savunma, konut ve toplum hizmetleri, dinlenme ve kültürel faaliyetler, genel kamu harcamaları) toplam KÖİ değerleri ve proje sayıları görülmektedir. Söz konusu ülkelerde ulaştırma sektörü toplam KÖİ proje değerlerinin %66,06'sını (91,756 Milyar €), toplam KÖİ proje sayılarının %36'08'ini (206 proje) alarak hem proje değerleri hem proje sayıları itibariyle açık ara en çok KÖİ yatırımı yapılan sektör olmuştur.

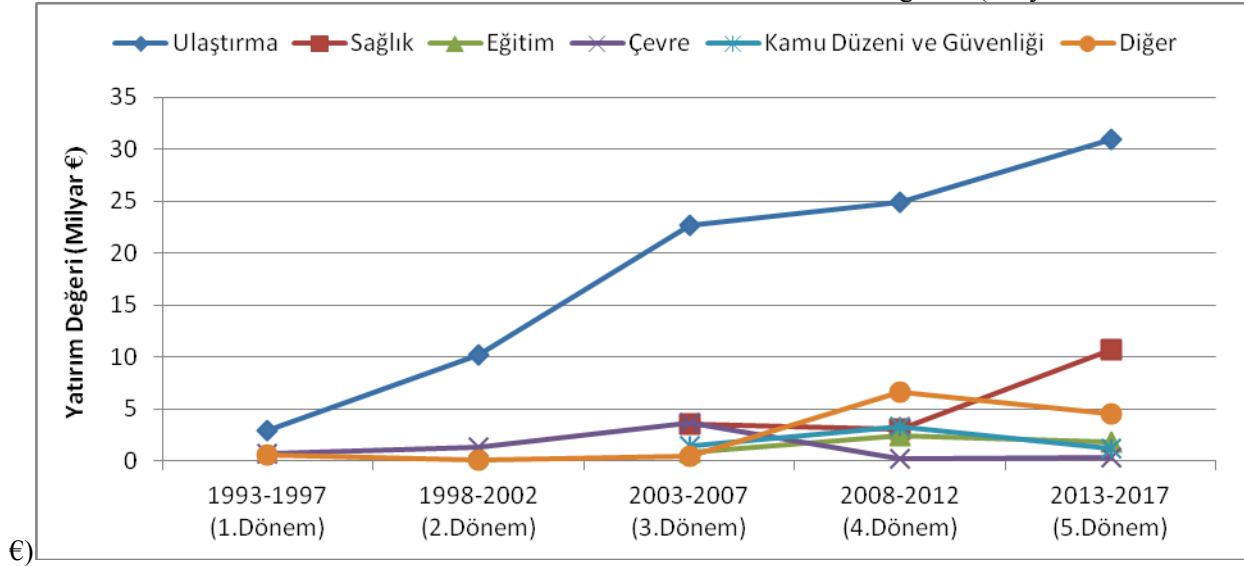
**Grafik 3. Sektörlere Göre Toplam KÖİ projeleri**



Kaynak: <http://data.eib.org/epec/>, 05.07.2018

Sağlık, proje değerleri itibariyle % 12,46'lık oranla (17,304 milyar €) 2. en yüksek KÖİ yatırımı yapılan sektör olurken proje sayıları itibariyle %14,01 ile (80 proje) dördüncü en yüksek yatırım yapılan sektör olmuştur. "Diğer sektörler" başlığında yer alan sektörler ise %8,89'luk (12,355 milyar €) proje değeri itibariyle üçüncü, proje sayıları itibariyle %16,81 ile (96 proje) ikinci sırada yer almıştır. Proje değeri itibariyle en az yatırımı değerine %3,71 oranla (5,147 milyar €) eğitim sektörü sahip olmuştur. Çevre sektörü ise, projelerin %8,06'sına (46 proje) sahip olarak en az proje üretilen sektör olmuştur.

**Grafik 4. Sektörlere Göre KÖİ Yatırımlarının Dönemsel Dağılımı (Milyar**



Kaynak: <http://data.eib.org/epec/>, 05.07.2018

**Grafik 4**'te sektörlere göre KÖİ yatırımlarının dönemsel dağılımı görülmektedir. Buna göre, ulaştırma sektörü yatırım miktarı her dönem artış gösteren tek sektör olmuştur. Geri kalan sektörler en az bir dönem azalış eğilimi göstermiştir. Ulaştırma sektörü 1993-1997 yılları arasında kapsayan 1. dönemde 8 KÖİ projesinde 2,933 milyar € değerinde yatırım yapılarak 1. dönemdeki toplam yatırımların proje sayısı itibariyle yarısını, proje değeri itibariyle yaklaşık % 69'unu oluşturmuştur. Ulaştırma sektöründe 1998-2002 yılları arasında kapsayan 2. dönemde 30 projede 10,268 milyar € yatırım yapılarak 1. döneme oranla proje sayısında yaklaşık 4 kat, proje değeri olarak da yaklaşık 3,5 kat artış yaşanmıştır. 2003-2007 yıllarını kapsayan 3. dönemde ulaştırma yatırımları 61 projede toplam 22,669 milyar € artış göstererek 2. döneme oranla yaklaşık olarak 2 kat artmıştır.

2008-2012 yıllarını kapsayan 4. dönemde 62 projede 24,951 € yatırım yapılarak proje sayısı olarak çok artış gerçekleşmemekle birlikte proje değeri olarak yaklaşık 2 kat artış gerçekleşmiştir. 2013-2017 yıllarını kapsayan 5. dönemde ise, 45 projede 30,935 milyar € değerinde yatırım yapılarak proje sayısındaki azalışa rağmen proje değeri itibarıyla artışını sürdürmüştür.

Sağlık sektöründe 1. ve 2. önem herhangi bir KÖİ yatırımı yapılmamış, 3. dönemde 3,555 milyar €, 4. dönemde 3,050 milyar € ve 5. dönemde 10,699 milyar € yatırım değeri ile 4. dönemdeki küçük bir azalışa rağmen artış eğilimi sürmüştür. Sağlık sektöründe 5. dönemdeki bu hızlı artışta en büyük pay Türkiye'nindir. Bu dönemde Türkiye'nin sağlık sektörü yatırımları 8,534 milyar € ile 5.dönem toplam sağlık yatırımlarının yaklaşık %85'ini oluşturmuştur. Bir başka deyişle, 5. dönemde sağlık yatırımlarında Türkiye hariç tutulursa çok ciddi bir azalışa karşı karşıya kalınmaktadır.

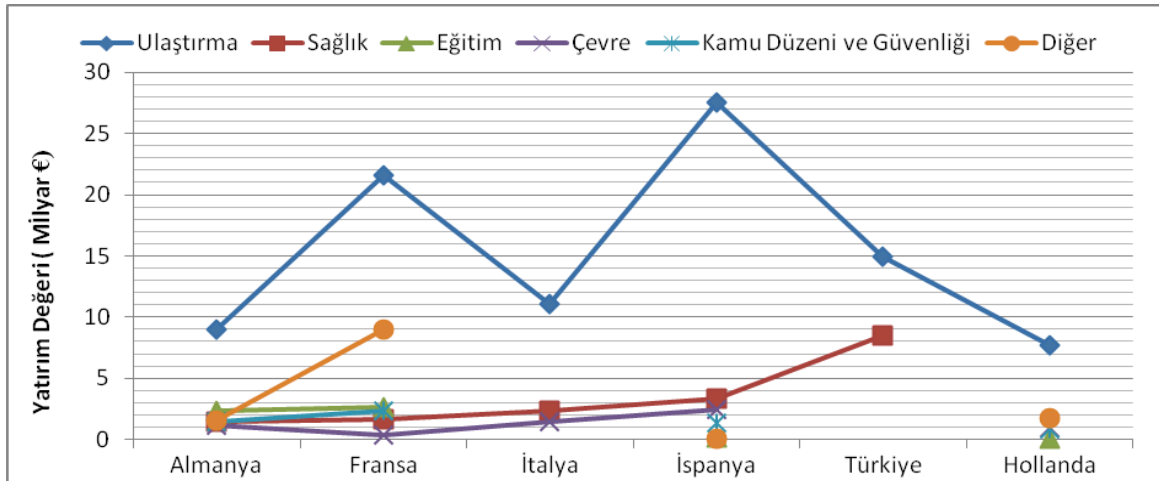
Sağlık sektöründe olduğu gibi eğitim sektöründe de 1. ve 2. dönem KÖİ yatırımı bulunmamaktadır. Eğitim yatırımları 3. dönemde 13 projede 0,872 milyar € olarak gerçekleşmesine rağmen, 4. dönemde 48 projede 2,398 milyar € olmuş ve artış göstermiştir. Ancak 5. dönemde 34 projede 1.877 milyar € değerinde yatırım yapılan eğitim sektörü yatırımları azalma eğilimine girmiştir. Çevre sektöründe KÖİ yatırımları sadece 2. ve 3. dönemlerde 1 milyar € üzerine çıkabilmiş ve dalgalı bir seyir izlemiştir. Benzer şekilde kamu düzeni ve güvenliği ile diğer sektörlerde de KÖİ yatırımları dalgalı bir seyir izlemiştir. 5. dönem itibarıyla ulaştırma, sağlık ve çevre sektörlerinde artış gösteren KÖİ yatırımları eğitim, kamu düzeni ve güvenliği ve diğer sektörlerde azalış eğilimi göstermiştir.

**Grafik 4**'ten 1993-2017 yılları KÖİ yatırımlarında sadece ulaştırma sektöründeki istikrarlı bir artış gerçekleştiği anlaşılmaktadır. Sağlık sektörü de 4. dönemdeki küçük azalışa rağmen artış sürecini sürdüren sektörler arasına katabilir. Ancak, geri kalan sektörler dönemler itibarıyla oldukça değişken ve dalgalı bir süreç izlemiştir. Ayrıca, tüm sektörlerde her dönem KÖİ yatırımı gerçekleşmemiş, sağlık, eğitim ve kamu düzeni ve güvenliği sektörlerinde ilk iki dönem KÖİ yatırımı olmamıştır. Ulaştırma, çevre ve diğer sektörlerde ise her dönem KÖİ yatırımlarının yapıldığı görülmektedir.

### 3.3. Ülkelere ve Sektörlere Göre Toplam KÖİ Yatırımları

**Grafik 5**'te ülkelerin sektörlere göre toplam KÖİ yatırımları görülmektedir. Buna göre, ulaştırma bütün ülkelerde en çok KÖİ yatırımı yapılan sektör olmuştur. Bu sektörde toplam 206 projede 91,756 milyar € yatırım yapılmıştır. Ulaştırma sektöründe yapılan KÖİ projeleri ülkelere göre farklılıklar arz etmektedir. Bu sektörde en fazla yatırım yapan ülke 94 proje ve 27,535 milyar € yatırım değeri ile İspanya olmuştur. İspanya'yı 44 projede 21,580 milyar € yatırım yapan Fransa, 6 projede 14,904 milyar € yatırım yapan Türkiye, 15 projede 11,054 milyar € yatırım yapan İtalya ve 22 Projede 7,731 milyar € yatırım yapan Hollanda takip etmiştir. Ulaştırma sektöründe en fazla yatırım yapan İspanya toplam ulaştırma yatırımlarının % 30'unu yaparken toplam ulaştırma yatırımlarının içinde Türkiye'nin payı % 16,24 olmuştur.

**Grafik 5.** Ülkelerin Sektörlere Göre Toplam KÖİ Yatırımları (Milyar €)



Kaynak: <http://data.eib.org/epec/>, 05.07.2018



Almanya’da toplam KÖİ yatırımlarında en yüksek payı 25 proje ve 8,956 milyar € ile ulaştırma sektörü alırken ikinci en yüksek payı 49 proje ve 2,362 milyar € ile eğitim sektörü almıştır. Almanya’nın toplam ulaştırma sektörü KÖİ yatırımları içindeki payı %9,761 olmasına rağmen toplam eğitim sektörü KÖİ yatırımlarının içindeki oransal payı %45,81’dir. Almanya Fransa’dan sonra eğitim sektöründe en çok KÖİ yatırımı yapan ikinci ülke olmuştur. Ayrıca, Almanya kamu düzeni ve güvenliği sektörüne 10 projede 1,434 milyar € yatırım yaparak, sektöre yapılan toplam yatırımların %23,91’ini yapmış ve Fransa’dan sonra ikinci en yüksek yatırımı yapan ülke olmuştur.

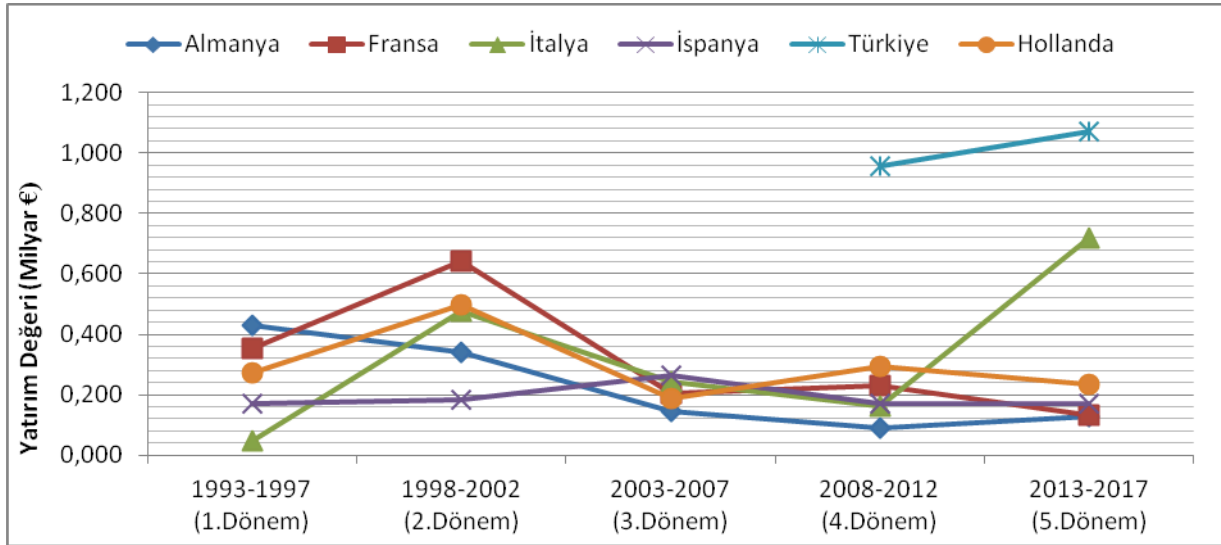
Fransa’da ulaştırmadan sonra en yüksek KÖİ yatırımı 56 projede 9,006 milyar € ile “diğer sektörler” olarak nitelendirilen sektörlerle yapılmıştır. Diğer sektörleri 2,634 milyar € ile eğitim, 2,361 milyar € ile kamu düzeni ve güvenliği takip etmektedir. Fransa toplam eğitim yatırımlarının % 51,17’sini, kamu düzeni ve güvenliği harcamalarının % 39,38’ini ve diğer sektörlerde yapılan toplam harcamaların %72,89’unu yaparak bu üç sektörde en çok KÖİ yatırımı yapan ülke olmuştur. Ayrıca Fransa, ulaştırma sektöründe toplam yatırımların %23,15’ini yaparak bu sektörde İspanyadan sonra ikinci en yüksek yatırım oranına sahip ülke olmuştur. İtalya’da ulaştırmadan sonra en yüksek yatırım 17 projede 2,374 milyar € yatırım yapılan sağlık ve 7 projede 1.426 milyar € yatırım yapılan çevre sektörü olmuştur. İtalya’da eğitim, kamu düzeni ve güvenliği ve diğer sektörlerinde KÖİ yatırımları yapılmamıştır. Ancak, bu ülke çevre sektöründe toplam yatırımların %22,47’sini yaparak İspanya’dan sonra ikinci en yüksek yatırım yapan ülke olmuştur.

İspanya’da ulaştırma sektöründen sonra en yüksek yatırım 20 projede 3,367 milyar € yatırım yapılan sağlık ve 25 projede 2,484 milyar € yatırım yapılan çevre sektörü olmuştur. Bu oranlarla İspanya ulaştırma sektöründeki toplam yatırımların % 30’unu ve çevre sektöründeki toplam yatırımların % 39,14’ünü yaparak bu sektörlerde en yüksek oranlarda yatırım yapan ülke olmuştur. Ayrıca, İspanya sağlık sektöründe toplam yatırımların %19,45’ini yaparak Türkiye’den sonra ikinci en yüksek yatırım yapan ülke olmuştur. Türkiye’de ise, ulaştırma sektöründen sonra en yüksek yatırım 16 projede 8,534 milyar € yatırım yapılan sağlık sektörü olmuştur. Bu değerle Türkiye sağlık alanında yapılmış toplam yatırımların %49,31’ine sahip olmuştur. Hollanda ise, ulaştırma sektörü yatırımlarından sonra en yüksek yatırımı 10 projede 1,749 milyar € yatırım yapılan diğer sektörler kategorisinde yapmıştır. Bu değerle Hollanda diğer sektörler kategorisinde Fransa’dan sonra en yüksek yatırım yapılan ikinci ülke olmuştur.

### 3.4. Ülkelerin KÖİ Yatırım Değeri Ortalamaları

**Grafik 6**’da proje başına düşen yatırım değeri ortalamaları gösterilmektedir. Bu grafik, ülkeler arasında KÖİ proje ölçeklerinin farklılaşıp farklılaşmadığı konusunda fikir sahibi olmak amacıyla hazırlanmıştır. **Grafik**’te Türkiye dışındaki ülkelerin proje ölçekleri konusunda küçük farklılıklara rağmen birbirlerine benzediği görülmektedir. 1993-1997 yıllarını kapsayan 1. dönemde proje başına en düşük ortalama yatırım değerine 0,047 milyar € ile İtalya, proje başına en yüksek ortalama yatırım değerine Almanya sahip olmuştur. 1. dönemde Almanya 2 projede toplam 0,860 milyar € yatırım yaparak proje başına 0,430 milyar € ortalama yatırım değeri elde etmiştir. 1. dönemden sonra Almanya’nın ortalama yatırım değerleri 2013-2017 yıllarını kapsayan 5. döneme gelinceye kadar sürekli bir azalış göstermiş, KÖİ projelerinin ölçekleri küçülmüştür. 5.dönemde az da olsa bir artış görülmüştür. İtalya’nın ise ortalama değerleri dalgalı bir seyir izlese de 1. dönemden sonra sürekli Almanya’nın üzerinde değerlere sahip olmuştur. 5. dönem İtalyan KÖİ yatırımları 0,719 milyar € ile en yüksek değerine ulaşmıştır.

**Grafik 6. Proje Başına Yatırım Değeri Ortalamaları**



Kaynak: <http://data.eib.org/epec/>, 05.07.2018

1. dönemden itibaren Türkiye dışındaki ülkelerin ortalama yatırım değerleri birbirlerine yakın değerler izlemişlerdir. İtalya'nın da hesaba katılmadığı bir durumda geriye kalan 4 ülkenin ortalama yatırım değerleri birbirlerine çok yakındır. Özellikle 3. ve 5. dönemlerde değerler birbirlerine daha çok yaklaşma eğilimine girmişlerdir. 4. dönem istisna kabul edilirse dönemler ilerledikçe ortalama yatırım değerlerinin birbirlerine daha çok yaklaştığı görülmektedir. Bir başka deyişle dönemler ilerledikçe 4. dönem istisna olarak proje ölçekleri daha çok birbirlerine yaklaşma eğilimi göstermektedirler. Ancak Türkiye'nin ortalama değerlerinin farklılığı ilk bakışta göze çarpmaktadır. Türkiye 4. dönemde 0,957 milyar € değerinde bir projeye sahip olarak 0,957 milyar € ortalama proje değeri elde etmiştir. 5.dönemde ise, 21 projede toplam 22,481 milyar € yatırım değerine ulaşarak proje başına 1,071 milyar € ortalama yatırım değeri elde etmiştir.

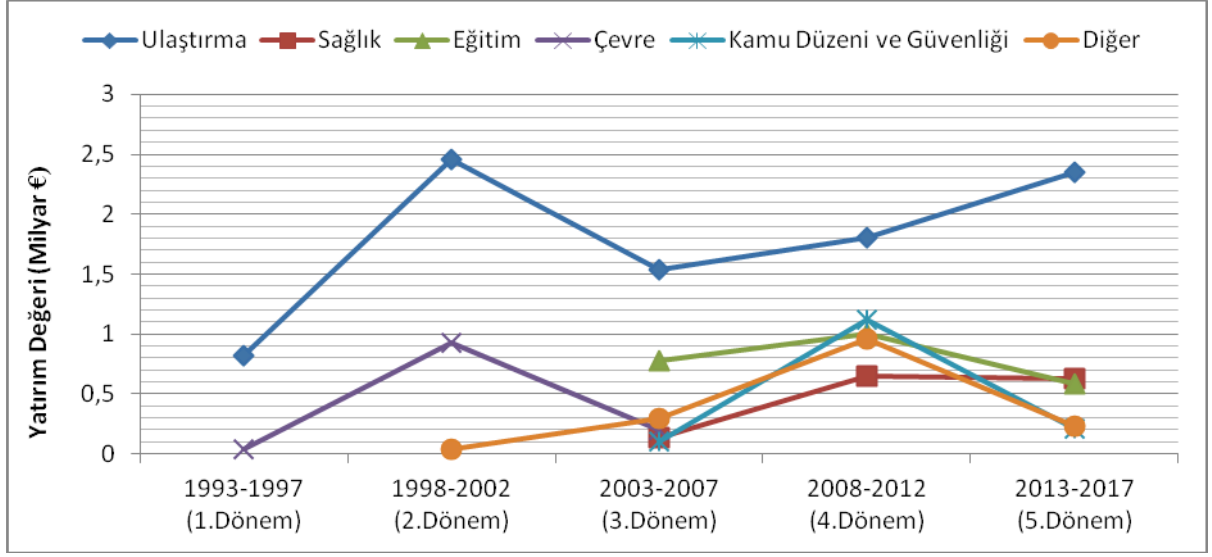
Türkiye'nin ortalama yatırım değerlerinin yüksek olmasının sebeplerinden biri, KÖİ yatırımları kapsamındaki şehir hastanelerinin birden fazla ihtisas hastanesini içine alan büyük sağlık kampüsleri şeklinde hayata geçirilmeye başlanmasıdır. Bu hastaneler tıbbi hizmetlerin yanında tıbbi olan veya olmayan destek hizmetlerini bünyesinde barındırması ve restoranlar, oteller, dinlenme yerleri gibi sosyal alanların da aynı kampüs içinde yer almasıyla büyük ölçekli hastaneler olarak tasarlanmışlardır. Türkiye'nin ortalama yatırım değerlerinin yüksek olmasında bir diğer etken de son yıllarda KÖİ modeli ile yapılan Yavuz Sultan Selim Köprüsü, Kuzey Marmara Otoyolu, Avrasya Tüneli gibi büyük ölçekli ulaşım altyapısı projeleridir.

### 3.5. Ülkelerin Sektörlere Göre Dönemsel KÖİ Yatırımları

#### 3.5.1. Almanya

**Grafik 7'**de Almanya'nın KÖİ yatırımlarının dönemsel dağılımı görülmektedir. Buna göre, tüm dönemlerde KÖİ yatırımları devam eden tek sektörün ulaşım sektörü olduğu görülmektedir. Diğer sektörlerde KÖİ yatırımları en az bir dönem hiç yapılmamıştır. Ulaşım sektöründe yapılan KÖİ yatırımları (8,956 milyar €) Almanya'nın toplam KÖİ yatırımlarının (16,858 milyar €) %53,12'sini oluşturmaktadır. Dönem bazında ulaşım yatırımlarının toplam yatırımlara oranı 5. dönem hariç azalma eğiliminde olmuştur. Buna göre, 1. dönemde toplam KÖİ yatırımlarının (0,860 milyar €) %95,23'ü ulaşım sektöründe yapılmışken (0,819 milyar €) 2. dönemde bu oran % 71,89'a, 3. dönemde %50,31'e ve 4. dönemde %32,55'e düşmüştür. 5.dönemde ise bu oranda artış görülmüş, ulaşım sektöründeki KÖİ yatırımları toplam yatırımları toplam KÖİ yatırımlarının %58'68'i olarak gerçekleşmiştir.

**Grafik 7.** Almanya'nın KÖİ Yatırımlarının Dönemsel Dağılımı (Milyar €)



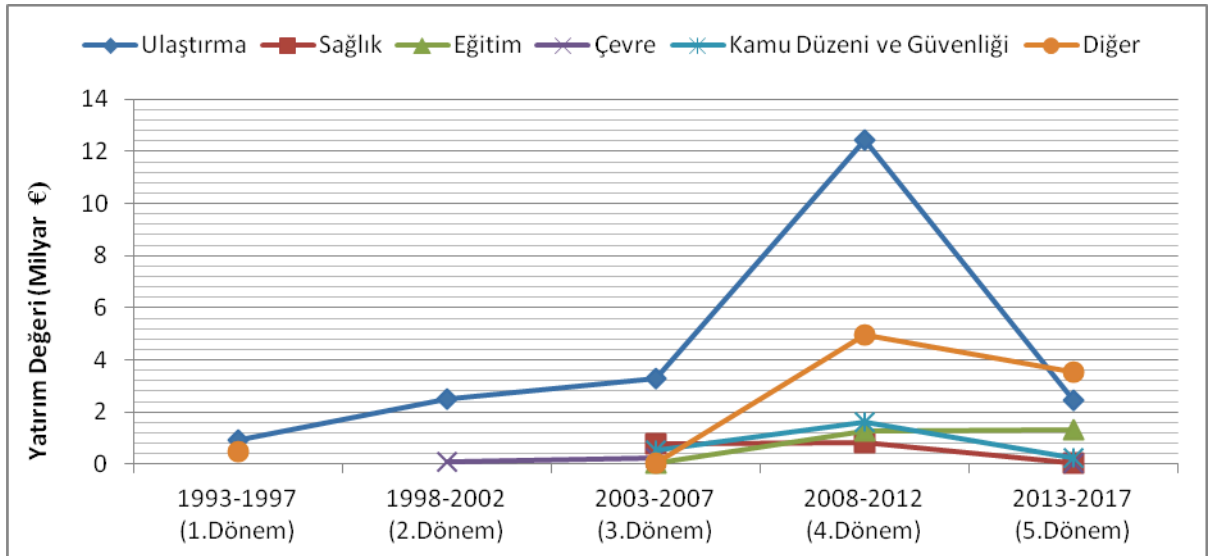
Kaynak: <http://data.eib.org/epec/>, 05.07.2018

**Grafik 7**'de Almanya'da 1. dönemde sadece ulaştırma ve çevre yatırımlarının olduğu, 2. dönemde diğer sektör yatırımlarının da ilave edildiği ve özellikle 3. dönemden itibaren çeşitliliğin arttığı görülmektedir. Grafikte en çok dikkat çeken hususların biri de 4. dönemden itibaren ulaştırma sektörü haricinde kalan bütün sektörlerde KÖİ yatırım değerlerinde azalmalar görülmesidir. 4.dönemden itibaren en hızlı azalış kamu düzeni ve güvenliği ile diğer sektör yatırımlarında yaşanmıştır. Genel olarak değerlendirildiğinde araştırma kapsamındaki 6 sektörün tamamında 4. dönemde KÖİ yatırımlarında bir artış görülmüştür.

### 3.5.2. Fransa

**Grafik 8**'de Fransa'nın KÖİ yatırımlarının dönemsel dağılımı görülmektedir. Buna göre, Fransa'da 1. dönemde sadece ulaştırma ve diğer sektör yatırımları varken, 2. dönemde ulaştırma ve çevre yatırımları yer yapılmıştır. Almanya'da olduğu gibi Fransa'da da 3. dönemden itibaren KÖİ yatırımlarının sektörel bazda çeşitliliği artmıştır. 4. dönemde bütün sektörlerde KÖİ yatırımları en yüksek değerlere ulaşmış ancak, bu dönemden sonra bütün sektörlerdeki KÖİ yatırımları azalış eğilimine girmiştir. Bütün sektörler için 5. dönem KÖİ yatırım değerleri 4. dönemden daha düşük seviyede kalmıştır.

**Grafik 8.** Fransa'nın KÖİ Yatırımlarının Dönemsel Dağılımı (Milyar €)



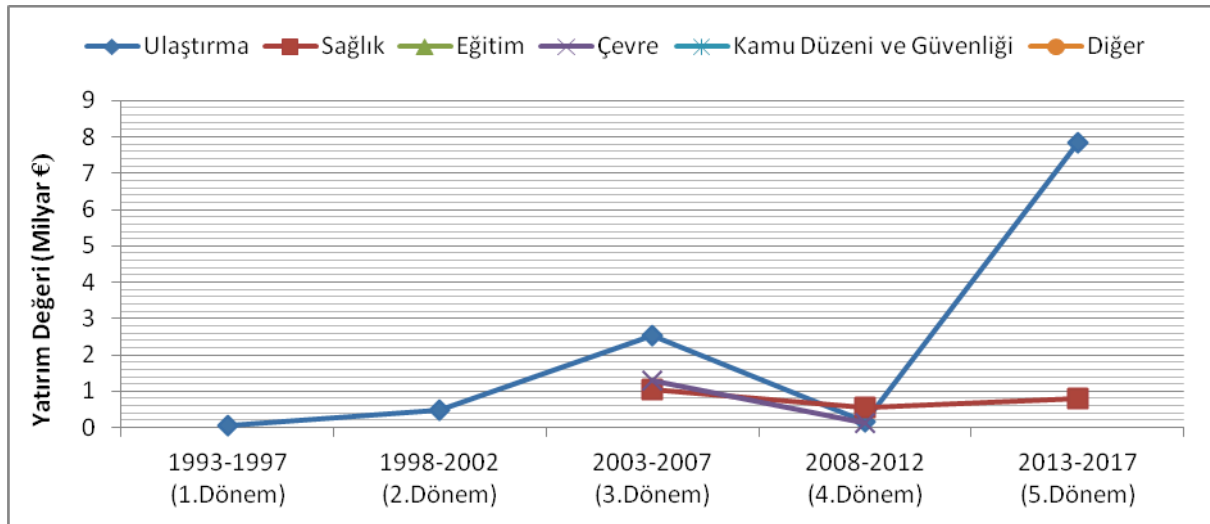
Kaynak: <http://data.eib.org/epec/>, 05.07.2018

Fransa'da ulaştırma sektöründeki KÖİ yatırım değeri 21,576 milyar € olarak toplam KÖİ yatırımlarının (37,525 milyar €) % 57,46'sını oluşturmuştur. Bu oranla Fransa, Almanya'nın % 53,12 olan oranına yakın bir yatırım değerine sahip olmuştur. Ulaştırma sektörü yatırımlarının 4. dönemde oldukça fazla artış göstermiştir. Bu sektörün 1. dönem yatırımları toplam KÖİ yatırımlarının %4,30'u, 2. dönem yatırımları toplam KÖİ yatırımlarının %11,56'sı, 3. dönem yatırımları toplam KÖİ yatırımlarının %15,24'ü olarak gerçekleşmesine rağmen 4. dönem de bu oran %57,62 olmuştur.

### 3.5.3. İtalya

**Grafik 9'**da İtalya'nın KÖİ yatırımlarının dönemsel dağılımı görülmektedir. Buna göre, İtalya'da KÖİ yatırımları bundan önce incelenen Almanya ve Fransa'dan oldukça farklı bir seyir izlemiştir. İlk olarak, İtalya'da eğitim, kamu düzeni ve diğer sektörlerde hiç KÖİ modelinin uygulanmadığı görülmektedir. Ayrıca, sağlık sektöründe 1. dönemde ve 2. dönemde herhangi bir KÖİ yatırımına rastlanmamaktadır. Çevre sektöründe de 1. dönemde, 2. dönemde ve 3. dönemde KÖİ modeli uygulanmamıştır. Uygulanan dönemler ve sektörler açısından İtalya'da KÖİ modeli Almanya ve Fransa'ya göre oldukça sınırlı kalmıştır. 1. ve 2. dönemlerde sadece ulaştırma sektöründe KÖİ yatırımı yapılmışken 3. dönemde ulaştırmaya sağlık ve çevre sektörleri de eklenerek sektörel çeşitlilik kısmen artmıştır. 4. dönem istisna kabul edilirse ulaştırma sektörü KÖİ yatırımları artış gösteren tek sektör olmuştur. İtalya'da ulaştırma sektöründeki KÖİ yatırım miktarı (11,054 milyar €) toplam KÖİ yatırım miktarına (14,854 milyar €) oranı %74,41'dir. Bu oranla İtalya'da KÖİ yatırımlarının ulaştırma sektörüne daha çok odaklandığı, sektörler göre KÖİ yatırımlarının Almanya ve Fransa'dan daha dengesiz bir dağılıma sahip olduğu görülmektedir.

**Grafik 9.** İtalya'nın KÖİ Yatırımlarının Dönemsel Dağılımı (Milyar €)

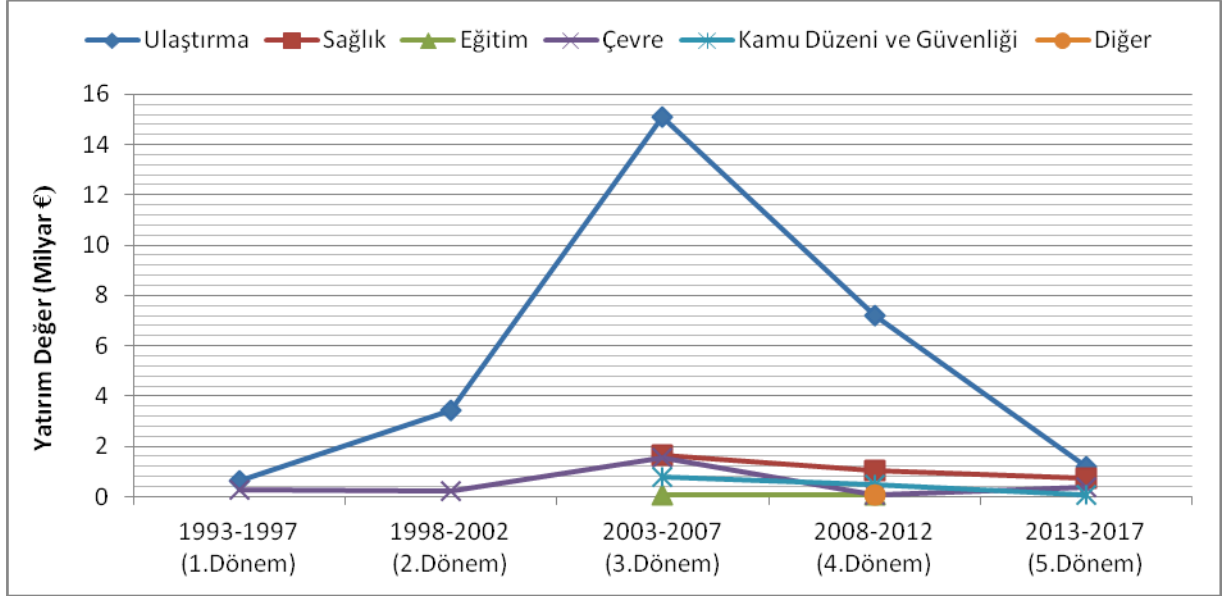


Kaynak: <http://data.eib.org/epec/>, 05.07.2018

### 3.5.4. İspanya

**Grafik 10'**da İspanya'nın KÖİ yatırımlarının dönemsel dağılımı gösterilmiştir. Buna göre, İlk olarak İspanya'da da sektörel çeşitliliğin 3. dönemden itibaren arttığı görülmektedir. İspanya'da 1. ve 2. dönemde sadece ulaştırma ve çevre sektörlerinde KÖİ yatırımları yapılmışken 3. dönemden itibaren diğer sektörlerde de KÖİ yatırımları yapılmıştır. İspanya'da KÖİ yatırımlarının 3. dönemden itibaren dönemsel olarak azalışı çok daha açık bir şekilde görülebilmektedir. Çevre sektöründe 5. dönemdeki küçük artış dikkate alınmazsa 3.dönemden itibaren bütün sektörlerde KÖİ yatırımları azalış eğilimi göstermiştir. Özellikle ulaştırma sektöründe 3. dönemde 15,075 milyar € yatırım yapılmışken 5. dönemde bu değer 1,190 milyar € olarak gerçekleşmesi oldukça dikkat çekicidir.

**Grafik 10.** İspanya'nın KÖİ Yatırımlarının Dönemsel Dağılımı (Milyar €)



Kaynak: <http://data.eib.org/epec/>, 05.07.2018

Ulaştırma sektörü, diğer ülkelerde olduğu gibi İspanya'da da en çok yatırım yapılan sektör olmuştur. İspanya'da ulaştırma sektörüne yapılan KÖİ yatırımlarının (27,535 milyar €) toplam KÖİ yatırımlarına (34,912 milyar €) oranı %78,87'dir. Bu oran Almanya ve Fransa'ya göre oldukça yüksek bir değere sahip olan İtalya'nın (%74,41)ulaştırma sektörüne yaptığı yatırımların toplam KÖİ yatırımlarına oranına göre daha yüksek bir değerdir. Daha önce belirtildiği gibi bu yüksek oranlar KÖİ yatırımlarının sektörlere dağılımında dengesizliğin arttığına işaret etmektedir.

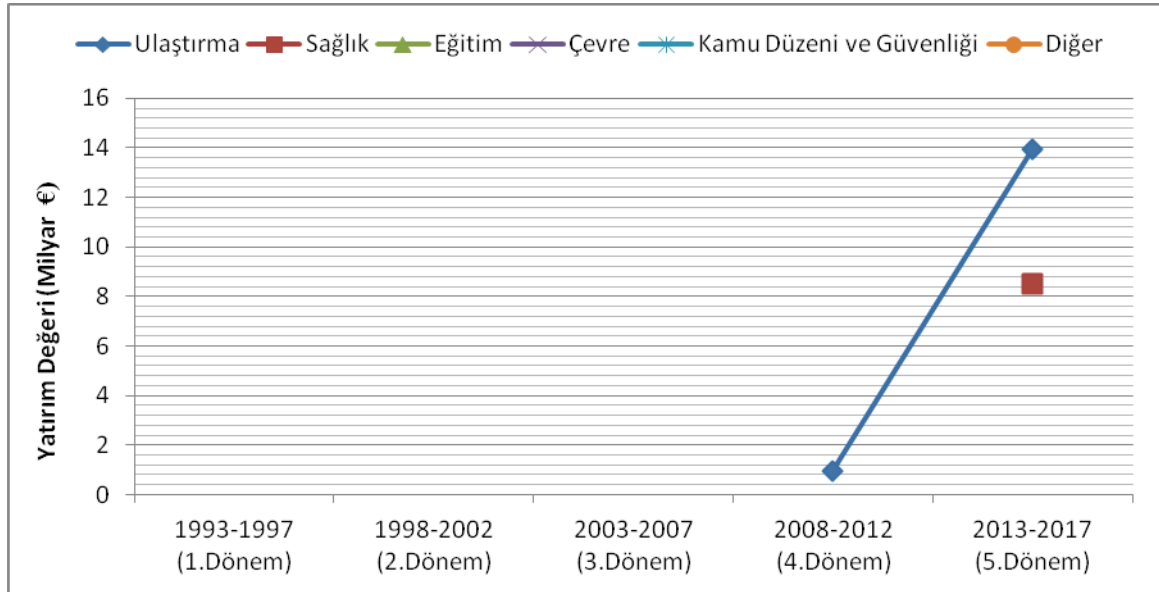
### 3.5.5. Türkiye

**Grafik 11**'de Türkiye'nin KÖİ yatırımlarının sektörlere göre dönemsel dağılımı gösterilmektedir. Buna göre, Türkiye'nin dönemsel dağılımının buraya kadar analiz edilen diğer ülkelere göre oldukça farklı olduğu görülmektedir. Türkiye'de 1. dönemde, 2. dönemde ve 3. dönemde hiç KÖİ yatırımı yapılmamışken 4. dönemden itibaren ulaştırma sektöründe ve 5. dönemden itibaren de sağlık sektöründe son derece hızlı yükseliş dikkat çekmektedir. Türkiye'de ulaştırma sektörüne yapılan KÖİ yatırımları (14,904 milyar €) toplam KÖİ yatırımlarının (23,438 milyar €) % 63,59'unu oluşturmaktadır. Geri kalan KÖİ yatırımları ise (8,534 milyar €), sağlık sektörüne yapılmıştır.

Sadece iki alana KÖİ yatırımı yapılan Türkiye araştırma kapsamında olan ülkeler içerisinde sektörel çeşitliliği en az olan ülke olmuştur. Ancak Türkiye'deki KÖİ yatırımlarının önemli bir özelliği 4. Dönemden itibaren başlamasına rağmen diğer ülkelere oranla oldukça hızlı bir artış çizgisine sahip olmasıdır.



**Grafik 11.** Türkiye'nin KÖİ Yatırımlarının Dönemsel Dağılımı (Milyar €)

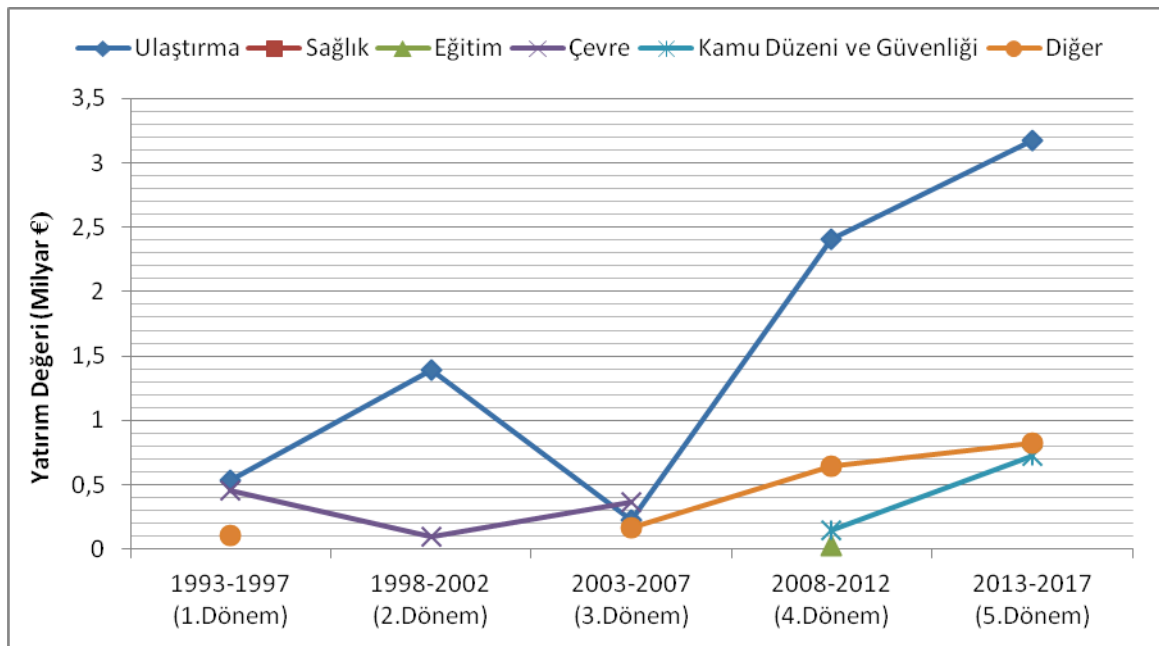


Kaynak: <http://data.eib.org/epec/>, 05.07.2018

### 3.5.6. Hollanda

**Grafik 12'**te Hollanda'nın KÖİ yatırımlarının dönemsel dağılımı gösterilmiştir. Buna göre, Hollanda'da KÖİ yatırımlarının Türkiye hariç tutulursa araştırma kapsamında incelenen diğer ülkelerden daha fazla artış eğiliminde olduğu görülmektedir. Özellikle diğer ülkelerde genellikle azalış yaşanan 5. dönem KÖİ yatırımlarının tamamı Hollanda'da artış göstermiştir. Bu ülkede çevre sektöründe 2. dönemde görülen azalma ve ulaştırma sektöründe 3. dönemde görülen azalma dışında azalış yaşanmamıştır. Diğer ülkelerde olduğu gibi ulaştırma sektörü Hollanda da en çok KÖİ yatırım yapılan ülke olmuştur. Ulaştırma sektörüne yapılan KÖİ yatırımlarının (7,731 milyar €) toplam KÖİ yatırımlarına (11,291 milyar €) oranı %68,47 oranında gerçekleşmiştir.

**Grafik 12.** Hollanda'nın KÖİ Yatırımlarının Dönemsel Dağılımı (Milyar €)



Kaynak: <http://data.eib.org/epec/>, 05.07.2018

## SONUÇ

KÖİ, hem kamu sektörüne hem de özel sektöre sağladığı avantajlarla yaklaşık son 30 yıldır kamu hizmetlerinde çok önemli bir alternatif model olmuştur. Birleşik Krallık'ta ortaya çıkan KÖİ'nin ilk uygulayıcıları Anglo-sakson ülkeleridir. AB üyesi ülkelerde de özellikle 2000'li yıllardan sonra KÖİ'nin kullanıldığı sektörler, KÖİ proje sayıları ve proje değerlerinde önemli artışlar yaşanmıştır. 1993-2017 yılları arasındaki dönemde ülkelerin KÖİ yatırımlarında zaman zaman dalgalanmalar görülse de araştırma kapsamındaki AB'nin en yüksek GSYİH'na sahip ilk 6 ülkesinin (Almanya, Fransa, İtalya, İspanya Türkiye, Hollanda) toplam KÖİ yatırım miktarları dönemsel olarak sürekli bir artış eğiliminde olmuştur.

Ülke bazında değerlendirildiğinde özellikle 2013-2017 yıllarını kapsayan 5. dönemde Almanya, Fransa, ve İspanya'da toplam KÖİ yatırımlarında azalmalar görülmüştür. 1993-2017 yılları arasındaki dönem esas alındığında hem proje sayısı hem de proje değeri itibarıyla en yüksek KÖİ yatırımı Fransa tarafından gerçekleştirilmiş, ikinci yüksek yatırım değerlerine ise, İspanya sahip olmuştur. Almanya ise, KÖİ yatırımlarında proje sayısı itibarıyla üçüncü olurken proje değeri itibarıyla Türkiye'den sonra dördüncü olmuştur.

Bu ülkeler arasında Türkiye KÖİ yatırımlarının başlama tarihi, sektörlere dağılımı, projelerin ölçekleri ve yıllara göre yatırımların seyri konularında diğer ülkelerden oldukça farklı bir tablo ortaya koymaktadır. Buna göre Türkiye'de KÖİ diğer ülkelere daha sonra başlamış, sektörlere dağılımı sınırlı kalarak ulaştırma ve sağlık sektörlerine yoğunlaşmış, çok büyük ölçekli projelerden oluşmuş ve Almanya, Fransa ve İspanya'nın KÖİ yatırımlarının azalış eğilimi gösterdiği 2013-2017 yıllarını kapsayan 5. dönemde oldukça hızlı bir artış süreci yaşamıştır. Türkiye'de özellikle sağlık ve ulaştırma sektörlerinde devam eden KÖİ projeleri göz önüne alındığında gelecek dönemlerde de KÖİ yatırımların hız kesmeden devam edeceği anlaşılmaktadır.

Sektörlere göre KÖİ yatırımlarının analizinde ise, ulaştırma sektörü KÖİ'lerinin tüm dönemlerde artarak devam ettiği anlaşılmaktadır. Ulaştırma sektörü tüm ülkelerde ve tüm sektörlerde diğer sektörlerden daha fazla KÖİ yatırımı almış, toplam KÖİ yatırımlarının %66'sına sahip olarak KÖİ yatırımlarının adeta lokomotif olmuştur. Ulaştırma sektöründen sonra sırasıyla sağlık, diğer sektörler, çevre, kamu düzeni ve güvenliği ve eğitim sektörleri gelmektedir.

## KAYNAKÇA

- ARAUJO, Sonia ve SUTHERLAND, Douglas (2010), "*Public-Private Partnerships and Investment in Infrastructure*", **OECD Economics Department Working Papers**, No. 803, OECD Publishing.
- ESPIRAGE, Jose Luis Navarro ve MARTI 'n-SEGURA, Jose Aureliano (2011), "*Public-Private Partnership And Regional Productivity In The UK*", **The Service Industries Journal**, S.31(4), ss.559-580.
- HAM, Hans Van ve KOPPENJAN, Joop (2001), "*Building Public – Private Partnerships: Assessing and Managing Risks in Port Development*", **Public Management Review**, S.4(1), ss.593-616.
- HODGE, Graeme A. ve CARSTEN, Greve (2007), "*Public-private partnerships: an international performance review*", **Public Administration Review**, S.67(3), ss.545-558.
- MAZOUZ, Bachir, FACAL, Joseph ve VIOLA, Jean-Michel (2008), "*Public-Private Partnership: Elements for a Project-Based Management Typology*", **Project Management Journal**, S.39(2), ss.98-110.
- MECEK, Gülsevil, DOĞAN, Mesut ve KAYMAZ, Ali Rıza (2015), "*Yerel Yönetim Hizmetlerinin Finansmanında Ve Sunumunda Alternatif Bir Model: KÖİ (Kamu - Özel Sektör İşbirliği) Uygulamaları*", **İdari ve Mali Açından Türkiye'de Yerel Yönetimler** (Ed. Mehmet Mecek, Mesut Doğan, Ali Rıza Kaymaz), BEKAD Yayınları, Antalya, ss.479-504.
- PARVU, Daniela ve VOICU-OLTEANU, Cristina (2009), "*Advantage And Limitations of The Public Private Partnerships And The Possibility of Using Them In Romania*", **Transylvanian Review of Administrative Sciences**, 27E/2009, ss.189-198.
- ROUMBOUTSOS, Athena ve PANTELLIAS, Aristeidis (2015), "*Allocating Revenue Risk In Transport Infrastructure Public Private Partnership Projects: How it Matters*", **Transport Reviews**, S.35(2), ss.183-203.

UYSAL, Yusuf - Avrupa Birliği'nin Seçilmiş Bazı Őlkelerinde ve TŐrkiye'de Kamu Özel İşbirliği (KÖİ) Yatırımlarının Karşılaşturalı Analizi

UYSAL, Yusuf (2017), “*Yerel YŐnetimlerde Kamu Özel İşbirliği (KÖİ) Uygulamalarının iki YŐnŐ: Avantajlar ve Dezavantajlar*”, **Kent Akademisi Dergisi**, S.10(2), ss.169-199.

WORLD BANK, **The World Bank Data**, <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD> (Erişim Tarihi: 10.07.2018).